

Top less?

De financiering van de stijgende uitgaven van de verzorgingsstaat slokte — zoals bekend — gedurende de afgelopen jaren nagenoeg de hele reële groei van het nationaal inkomen op. De aanspraken op het nationaal inkomen ter bekostiging van publieke uitgaven, voor verbetering dan wel handhaving van de koopkracht van grote groepen werknemers en voor rendementsherstel botsen frontaal, nu de groei er in 1980 finaal uit is. Sommigen menen dat onder deze omstandigheden via verkleining van bestaande inkomensverschillen nog „ruimte” kan worden gevonden voor handhaving van de koopkracht van velen enerzijds en voor beperking van de omvang van noodzakelijke bezuinigingen in de sfeer van de publieke voorzieningen anderzijds. In hoeverre biedt zo'n beleid uitzicht? Om die vraag te beantwoorden wordt hier gepoogd de kwantitatieve betekenis van twee nivelleringsmaatregelen in kaart te brengen. Het betreft de volgende „top less”-alternatieven:

1. aftopping van procentuele loonstijgingen i.v.m. prijscompensatie bij het modale loonniveau (in 1980: f. 33.000 bruto);
2. invoering van een maximuminkomen uit dienstbetrekking van f. 100.000.

Tabel. Inkomensverdeling van loontrekkenden, 1980

Inkomensklasse (in gulden)	Sector bedrijven		Overheidssector	
	aan- tal a)	bruto loon b)	aan- tal a)	bruto loon b)
0- 23.800 ... (minimumloon)	713,6	12,8	10,5	0,2
23.800- 28.400 ...	515,2	13,8	21,7	0,6
28.400- 33.000 ... (modaal loon)	604,8	18,5	98,7	3,1
33.000- 49.500 ...	953,6	37,4	413,7	16,4
49.500- 66.000 ... (2x modaal)	243,2	13,7	89,6	5,0
66.000- 99.000 ... (3x modaal)	118,4	9,4	52,5	4,2
99.000-132.000 ... (4x modaal)	28,8	3,3	11,9	1,3
132.000 ...	22,4	4,2	1,4	0,2
Totaal	3.200	113	700	31

a) Werknemers × 1.000.

b) Miljarden gulden.

Bron: mededeling Centraal Planbureau.

Het staatje geeft de verdeling van looninkomens in de sector bedrijven en in de overheidssector, in 1980. Werkers in de vierde sector worden in dit verband tot de sector bedrijven gerekend. De verdelingen hebben betrekking op bruto looninkomens. Met het oog daarop zijn de ambtelijke schaalessalarissen verhoogd met door de overheid als werkgever betaalde AOW/AWW-premie's. Twee kanttekeningen dringen zich op:

- het gemiddeld brutoloon in de overheidssector (f. 44.285) is bijna negen

mille hoger dan dat in de sector bedrijven;

- er zijn slechts 64.500 loontrekkers die bruto meer dan een ton verdienen.

Maximering van procentuele loonsverbeteringen op het modale niveau (d.w.z. 1% loonsverhoging is ten hoogste gelijk aan f. 330) levert in de sector bedrijven bruto f. 225 mln. „ruimte” per procent loonsverhoging op. De bruto opbrengst in de overheidssector bedraagt f. 83 mln. per afgetopt procent loonsverhoging. Uitgaande van 6% prijscompensatie, resulteert per jaar een (bruto) ruimte in bedrijven van f. 1,35 mrd. en van f. 0,5 mrd. in de overheidssector.

Stel de ruimte in bedrijven wordt benut voor koopkrachthandhaving van de 1,83 mln. werknemers met minder dan het modale loon. De betrokken bruto lonen kunnen door de band genomen 3% omhoog, dat betekent ruwweg 2% koopkrachtverbetering. Er wordt afgezien van de technische problemen die deze overheveling zou oproepen. Gelet op de bestaande marginale tarieven en premie-inkomensgrenzen zou de schatkist ten gevolge van de operatie flink wat loon/inkomstenbelasting derven. De opbrengst van de sociale-verzekering-premie's zou fors stijgen. Per saldo zou de publieke sector er naar schatting f. 135 mln. bij inschieten. Stel voorts dat de bruto ruimte in de overheidssector integraal in het noodzakelijke bezuiningspakket zou worden betrokken (met doorbreking van het trendbeleid krijgen de 0,13 mln. ambtenaren met een benedenmodaal salaris er dus bruto geen 3 procent bij, zoals hun collegae in de bedrijven). Rekening houdend met de lagere opbrengst van loon/inkomstenbelasting bedraagt de netto opbrengst van de gekozen aftoppingsvariant in de overheidssector dan f. 225 à 250 mln.

Een tweede invalshoek is aftopping van looninkomens zelf, m.a.w. invoering van een maximuminkomen uit dienst-

betrekking. Indien een maximum van f. 100.000 wordt geprikt, levert deze maatregel in de sector bedrijven f. 2,39 mrd. op. Wordt deze ruimte gedeeld op het aantal inkomsttrekkers beneden de aangegeven grens dan levert dit bruto f. 760 per man op. Netto is dat globaal de helft, of f. 380 per man. Voor de modale werknemer betekent dit een koopkrachtverbetering met ongeveer 1,5%. In de overheidssector levert invoering van een maximuminkomen gelijk aan 3 × modaal bruto f. 170 mln. op, en — rekening houdend met gedeerde loon/inkomstenbelasting — netto ca. f. 70 mln. Uiteraard kan deze variant maar eenmaal toepassing vinden.

De conclusie is deze. Vergaande inkomensnivellering (in de loonsfeer, daarbuiten is zij moeilijker te effectueren en de opbrengst te verwaarlozen) legt kwantitatief weinig gewicht in de schaal. Door drastische nivellering dreigt de verstarring in de beloningsverhoudingen overigens nog toe te nemen. Zwart werken, de vlucht in beloningen in natura en constructies met onkostenvergoedingen zouden een ongekende impuls krijgen. De verhouding bruto minimumloon (f. 23.800) tot bruto maximumloon (f. 100.000) bij het tweede alternatief steekt bovendien wel schril af tegen de netto verhouding 1:5 (= bruto 1:8) welke als uitgangspunt is gekozen in de *Interimnota inkomensbeleid*.

Wellicht zal in sociaal-ethisch en psychologisch opzicht bij een vergaande nivellering van (loon)inkomens sprake zijn van positieve effecten. Er dient dan evenwel ook ernstig rekening te worden gehouden met reacties van de kant van de betrokken werknemers, die de omvang van het nationaal inkomen en de werkgelegenheid kunnen aantasten. Tevens dient men bedacht te zijn op een onverwacht „uitverdien”-effect: bij een succesvolle versterkte inkomensnivellering groeit het aantal burgers dat (bij gebruik van publieke voorzieningen met inkomensprijsen) subsidie ten laste van de schatkist toucheert.

Het voorgaande is geen pleidooi tegen verdergaande nivellering inkomensverschillen (ook buiten de loonsfeer). Wel lijkt het dienstig de hooggespannen verwachtingen, die sommigen ten aanzien van dit beleidsinstrument blijken te koesteren, te relativeren. Ontkleding kent grenzen.